

За второто гонение на Неофита въ Търново, което се подкачи въ края на 1856 г., азъ и днесъ се затруднявамъ да укажъ на оная първоначална причина, която го извика и повлече, и която да го оправдава напълно; то бѣше такава смѣсь отъ материални и морални, лични и общи интереси, щото мъчно може историята да ги расчепка и отдѣли. Отъ расказитѣ, които ще дамъ по-долу, по възможность вѣрни, нѣка веѣкой намѣри тая причина.

Крамолитѣ между търновскитѣ граждани на първи планъ стоятъ въ случая. Градскитѣ училища тогива още се дѣляха на гръцко и българско, и двѣтѣ изгорѣли, първото отъ пожара на 1845, а второто отъ пожара на 1849, и двѣтѣ отъ послѣ подновени, първото на общински сръдства, които бѣхъ недостатъчни, и училището функционираше, пакъ подъ гръцкото си име, при възвращающъ дългъ, който надминаваше връхъ сто хиляди гроша, до колкото помнѣхъ; второто, българското, отъ името на Х. Минча Х. Цачевъ, ужъ съ негови сръдства, като благодарѣние къмъ града, какъвто и надписъ биде поставенъ на зданието, а както отъ сетнѣ се разбра, съ пари отъ църквата св. Николая, дадени отъ епитропа ѝ, Кръстя Момчоглу (за това разказвахъ на друго мѣсто подробно). Отъ тукъ и непримиримитѣ крамоли. Обѣщането си, да помогне въ исплащанieto дълга на гръцкото училище, Неофитъ избѣгваше да изпълни, а извинение :а това веѣкога намѣрваше въ несъгласията на епархиотитѣ: да даде пари само за гръцкото училище на еднитѣ, ще искатъ и другитѣ и за българското; да даде само за градскитѣ училища, ще искатъ и селата за своитѣ, тъй като послѣднитѣ имахъ повече право да искатъ това, защото плащатъ владѣщина, а такава градътъ не плащаше, него му се искаше. Тия машинации и интриги вършеше владиковия, зетъ и писарь К. Мегавули, и Неофитъ отказваше да даде каквато и да е помощ за кое и да било градско училище.

Това бѣше първата причина отъ общественъ характеръ за гонението на Неофита. Прѣзъ лѣтото на 1855, арнаути хамамджи, подкупени отъ нѣкои търновски аги, убиха Х. Минча, бивший прѣди нѣколко години *санджакемини* (държавенъ ковчежникъ) въ Търново и единъ отъ богатитѣ на врѣмето, който закупуваше десятака (ошур) и беглика на търновската кааза. Тая негова смѣлостъ да отнеме отъ рѣцѣтѣ на турцитѣ